

Jelena Š p o l j a r i ć

PEDAGOŠKI I ANDRAGOŠKI RAD U POVIJESNOM
MUZEJU HRVATSKE

Rad MMH sa školskom djecom i omladinom

S obzirom na nove nastavne metode u našim školama kad nastavni rad napušta verbalni način povezujući se s praktičkim potrebama, služeći se sve više rezultatima rada ustanova i institucije gdje učenici dobivaju praktična znanja iz raznih područja znanosti, rad sa školskom djecom u našem muzeju veoma je raznovrstan i opsežan.

Za svaku izložbu koja se održava u aranžmanu i organizaciji našeg muzeja školama, a ujedno i pojedinim nastavnice, šalju se pozivnice za otvorenje, zatim plaketi s popratnim pismom u kojem je ukratko prikazana tema i sadržaj same izložbe i dana поблише obavještenja i podaci kako se izložbu može iskoristiti u nastavnom radu.

Radi intenzivnijeg kontakta muzeja s posjetiocima, školskom djecom i omladinom a preko njih i širom publikom, muzejski pedagog osobno posjećuje škole i odgojno-obrazovne ustanove. O temi predstojeće izložbe razgovara se školskim pedagozima, nastavnice i direktorima. To čini osobito u onim slučajevima kad škole i nastavnici ranijim plaketiranjem i pismenim obavijestima nisu bili dovoljno informirani. Direktna metoda obavještenja i suradnje pokazale se najčešće i najefikasnijom.

Cilj nam je da nastavnici na izložbe koje se uklapaju u nastavni program osnovnih i srednjih škole (kao npr. izložbe o Zrinjskim i Frankopanima, Ljudevitu Gaju, Marku Maruliću, Seljačkoj buni 1573. i sl.) dovedu učenike u muzej i pomoću izloženih eksponata i primjenom metode zornosti kod nas u muzeju održe svoj nastavni sat. Gotovo se redovito događa da nastavnici mole muzejskog pedagoga da on vodi kroz izložbu i tu metodu jedinicu u izložbenom prostoru obradi s učenicima.

Iako su škole gotovo potpuno uvidjele koristi od ovakvog oblika nastave, u procesu realizacije ove naše uzajamne zamisli ispriječile su se neke subjektivne teškoće.

U velikom gradu većina je škole udaljena od muzeja a time i sjedišta izložbe, pa se troši mnogo vremena za odlazak i dolazak. S druge strane, poznato je svima da je nastavni program osnovnih i srednjih škola preopterećen pa je teško žrtvovati još 2-3 sata za obradu samo jedne metodske jedinice.

Nastojeći da se uzajamno postavljene ciljevi dostigne nastavnicima se preporuča da se služe muzejskim izložbama i za tzv. slobodne aktivnosti učenika. U tom slučaju grupe mladih historičara ili literarne grupe u izvanškolsko vrijeme dolaze u muzej, bilježe podatke za svoje pismene radove, crtaju i sl. a sva potrebna obavještenja i pomoć u radu daje im voditelj kroz izložbu, muzejski pedagog ili, po potrebi, kustos-specijalist.

Radno vrijeme muzeja podešeno je tako da odgovara učenicima svih turnusa. Muzej je otvoren radnim danom od 10-17 a nedjeljom od 10-13 sati. Opaže se da učenici naročito mnogo posjećuju muzej u subotu kada imaju slobodne aktivnosti ili su slobodni. Može se konstatirati da su nam učenici osnovnih škola najbrojnije publika. Da ih što više priklonimo muzeju i njegovu djelovanju, uz našu izložbu "Prvomejske proslave u Hrvatskoj", koja je bila postavljena u čast VII kongresa SKJ, među učenicima sproveli smo akciju "Prvomejske proslave, očima i maštom djece".

Uz poticaj i brigu FMH i direktnu pomoć predmetnih nastavnika, djeca zagrebačkih osnovnih škola crtala su i slikala u raznim tehnikama na satovima likovnog odgoja kako vide i zamišljaju proslave 1. maja ili što o njima znaju iz povijesti.

Nakon toga, od mnogo stotina dječjih radova o toj temi, pripremili smo izložbu a paralelno s njom provodili i anketu među djecom, aktivnim sudionicima, posjetiocima i stvaracima koji su se izjelašnjavali i glasali za najbolje radove. Tri učenika, koji su za svoje radove u spomenutoj anketi dobili najveći broj glasova (u ovom masovnom izboru - preko 5000 ispunjenih anketnih listića), nagrađena su kompletima muzejskih publikacije i putovanjem po Turopolju što je FMH organizirao za svoje prijatelje. Prebrojavanje anketnih listića izvršili su predstavnici djece koja su sudjelovala na izložbi. Tako je od početka do kraja ove akcije interes djece bio jednako živ i velik.

Jedna od najnovijih aktivnosti Povijesnog muzeja Hrvatske, koja je ove godine specijalno organizirana i ostvarena u suradnji s Fondom za neposrednu dječju zaštitu grada Zagreba, jesu: "Ljetnji dječji dani u Povijesnom muzeju Hrvatske". Nekoliko nas je razloga potaknulo na tu akciju za koju smo smatrali da će se ne samo sviđjeti zagrebačkim mališanima, već da će biti korisna i u odgojno-obrazovnom smislu.

Godinama naš muzej okuplja "Mlade prijatelje muzeja", djeke osnovnih, srednjih i drugih škola, koji u toku školske godine organizirano ili samostalno dolaze na izložbe. Ljeti, najveći dio istih mladih ljudi veći dio vremena provodi u Zagrebu. I baš to pitanje kako iskoristiti ljetno slobodno vrijeme potaknulo nas je da ih pozovemo i predložimo im da to svoje slobodno vrijeme provedu u muzeju, ali ne kao puki posjetioci, već kao aktivni stvaraci. Pred kraj školske godine plaketom smo objavili detaljan program ove naše akcije koja je prva te vrste, koliko nam je poznato, u muzejskoj praksi. Plaketi su bili posla-

ni brojnim privrednim organizacijama te izlijepljeni po gradu. Program je bio sastavljen ovako:

U mjesecu srpnju 1974. obrađivane su ove teme:

1. Upoznavanje i crtanje starog oružja, s projekcijama i originalnim predmetima iz funduse ovog muzeja,
2. Glazba na staroj harfi, s crtanjem i upoznavanjem instrumenata,
3. Srednjovjekovni način ratovanja (prema slikama i starom oružju) i
4. Kako su se odijevale naše prabake, s projekcijama i originalnim predmetima.

U cijelom mjesecu kolovozu djeca su imala slobodan ulaz u muzej gdje su mogle i morale slobodno crtati i modelirati muzejske predmete i zgradu muzeja a 31.8.1974. trebalo je predati svoje radove.

2. rujna djeca su uz pomoć kustosa i muzejskog pedagoga uređivala izložbu svojih radova uz koje su bili izloženi i predmeti što su ih slikale tako da su vidjela i naučila kako nastaje muzejske izložba.

Djeca su upozorena da na otvorenje pozovu svoje roditelje pa je 3. rujna 1974. samo otvaranje izložbe uz zakusku bilo veselje djece, roditelja i muzejskih radnika.

Kao nagrada za zalaganje i sudjelovanje u našoj akciji za djecu sudionike organiziran je izlet u Veliki Tabor i dvorac Golubovec.

Radilo se cijelo ljeto. Više od 60 učenika i učenica dnevno je dolazilo u FMH i pažljivo slušalo predavanja o starom oružju, srednjovjekovnom načinu ratovanja, o razvoju harfe i muziciranju na njoj te odijevanju naših prabaka.

Nisu to bila obična i suhoparna predavanja. Tu se pričalo, gledalo projekcije zanimljivih filmova, doživljavalo originalno izvođenje vrijednih muzičkih djela minulog vremena. Muzejski predmeti bili su svakom sudioniku direktno dostupni jer nije isto vidjeti srednjovjekovni ratnički oklop, oružje ili odjeću u vitrini ili ih imati u rukama. Tek kad je svaki predmet bio dobro proučen, pristupilo se crtanju ili modeliranju. Tako je nastalo više od dvije stotine izloženih crteža oružja, haljina, oklopa, muzičkih instrumenata, alata i naprava - čitav jedan svijet dječje mašte i želje što rječito govori o tome kako djeca različito promatraju istu stvar. Muzejski pedagog i kustosi pratili su i pomagali u nastajanju dječjih radova.

Svaki sudionik dobio je posebnu iskaznicu u koju se ubilježio svaki posjet muzeju. Ispunjena iskaznica davala je

pravo na sudjelovanje u izložbi, na spomenuti izlet u Hrvatsko Zagorje i na značku ekcije.

Program je potpuno izvršen na veliko zadovoljstvo šezdesetak djece od predškolske dobi do petnaeste godine. Bitno nam je bilo da se djeca aktivno uključe u muzejski rad. Postiglo se da im muzej nisu samo staklene vitrine pune često nerazumljivih predmeta, već da uđu u tehniku muzejskog rada i na taj način muzej zavole kao svoju instituciju.

Čini nam se, prema reagiranju učenika i njihovih roditelja, da smo u svojoj akciji potpuno uspjeli pa se opravdano nadamo da će nam ovogodišnji "Ljetnji dječji dani" biti još uspješniji.

Kao poseban oblik stimuliranja djece i omladine u širenju i razvoju muzejske kulture prije nekoliko godina ustanovili smo "Mlade prijatelje Povijesnog muzeja Hrvatske".

Izrađene su iskeznice u koje se unosi ime učenika i redni broj a za svaku izložbu poseban pečat, (povodili smo se za uzorom i iskustvima pleninarskih društava). Mladi prijatelji PMH skupljaju žigove posjećivanjem naših muzejskih izložbi. Kad ispune jednu iskeznicu sa šest žigova, dobiju na dar muzejsku značku, a kad ispune drugu ili daljnje iskeznice, za nagradu dobivaju muzejske publikacije. U našoj dosadašnjoj praksi to se pokazalo vrlo pogodnim oblikom približavanja mladih muzeju kao kulturnoj i obrazovno-odgojnoj instituciji.

Rad PMH s odraslima

Višegodišnji podaci pokazuju da muzeje općenito, pa i naš, posjećuje premalo ljudi srednje dobi: radnike, službenike i domaćice. Dapače, premalo je čak i kulturno-prosvjetnih radnika.

Svakako, industrijski razvoj i strukturalne preformacije u našem društvu nisu samo pridonijeli prostornom povećanju gradova, izmijenili strukturni sastav i direktno utjecali na povećanje broja stanovnika, već je primjetljivo da ti procesi i samom čovjeku ostavljaju sve manje slobodnog vremena.

Kulturnim i javnim radnicima muzejske struke permanentno se nameće pitanje postoje li načini da radnog čovjeka današnjice zainteresiramo da se u većoj mjeri koristi onim što je u razvoju muzejske kulture postignuto i kako da im se preko naše danas već bogate muzejske materije pruži kulturna razonoda koja bi ga istovremeno i obrazovno uzdizala.

Ali dok se pravi i konačan odgovor na ta pitanja ne dobije, Povijesni muzej Hrvatske, ne prihvaćajući latentno iščekivanje, svojevremeno je sebi postavio pitanje: kako se približiti onim radnim ljudima iz neposredne proizvodnje koji uze svu propagandu ne nalaze vremena ili nemaju interesa da posjećuju izložbe u muzejima?

Odgovor na to našli smo u stavu da muzej svojim djelovanjem izađe iz okvira same muzejske zgrade i sa svojim izložbama i priredbama ode direktno u radne kolektive, mjesne zajednice, među pripadnike Armije i u udaljene škole.

Prije pet godina ostvarili smo ideju o uređenju "Muzeobusa", pokretnog izložbenog prostora na kotačima tako da smo uz pomoć jednog transportnog poduzeća otpisenu kamionsku prikolicu adaptirali u pokretnu kućicu. Izložbeni prostor je više nego skroman (6,2 x 2,2 m), ali je svijetao i vrlo pogodan za izložbe jer je cijeli gornji dio - krov od prozirne plastike.

Tako smo širem krugu publike do sada uspjeli prikazati niz vrlo zanimljivih, uspjelih i posjećenih izložbi. Posjet muzeobusu prilika je da se radnici upoznaju i s temom i s Povijesnim muzejom Hrvatske. Uz takve izložbe u propagandu se uključuju tvornički listovi, razgledi po tvorničkim halama a i umnoženi kratki prospekti koje sa sobom donosi muzeobus. Organizator kulturne djelatnosti u FMH na raspolaganju je posjetiocima za sva potrebna tumačenja i informacije u vrijeme pauze za radnike u tvornici.

U toku protekle četiri godine muzeobus je s našim izložbama obišao gotovo sve veće radne kolektive grada i bliže okoline Zagreba, poimence: "Fotokemiku", "Marijan Badel", "TPK", "Prvomajsku" i "R.Končar".

Ako je bila povoljna lokacija muzeobusa pri rednim kolektivima, organizirali smo i posjete građanstva, susjednih mjesnih zajednica i obližnjih škole, tako da je posjet muzeobusu i dolazak naših izložbi gotovo redovito postao mali kulturni događaj za udaljena periferijska naselja.

Uži kontakt i najtješnju suradnju ostvarili smo s pripadnicima JNA kojima je muzeobus došao direktno u njihove kasarne, pa je kroz proteklo vrijeme obišao cijeli zagrebački garnizon, s pojedinim izložbama i u nekoliko navrata.

Jasno nam je da ćemo posebnu pažnju morati posvetiti perifernim udaljenijim školama gdje će se uz njihove polaznike oko muzeobusa bez sumnje okupljati i ostalo građanstvo. Dosađajna iskustva s muzeobusom pokazuju nužnost takvog oblika muzejskog djelovanja, sigurno sve dotle dok bude radnih ljudi koji ne posjećuju izložbe u muzeju.

Suradnju i vezu s rednim organizacijama ostvarujemo i preko "pokretnih izložbi".

Dosađajna praksa na tom planu dokazuje da se pomoću pokretnih izložbi s rezultatima muzejskog rada može upoznati vrlo širok krug ljudi a istovremeno tako se djelomično rješava i pitanje inače oskudnog muzejskog prostora.

Proces ostvarivanja pokretnih izložbi, u našoj praksi, tekao je ovim redom:

Organizator kulturne djelatnosti u našem muzeju permanentno ostvaruje nove, kao što održava i njeguje već postojeće kontakte sa svim radnim organizacijama i kolektivima, te odgovornim društveno-političkim faktorima koji mogu imati bilo kakve veze s ovakvim našim poduhvatima. O rezultatima svog rada u određenim vremenskim intervalima upoznaje Kolegij muzeja, pa se zatim sastavlja detaljan plan i program postavljanja pokretnih izložbi.

Plan i program sadrže točne vremenske rokove (zadržavanja) pojedinih izložbi u određenim radnim kolektivima i ustanovama. Program predviđa koje će se sve teme na taj način obraditi, prirediti i postaviti. Detaljno se razrađuje sve potrebne radnje (izrada plakata, pozivnica, način obavještenja i dr.). U predrednjama nastojimo predvidjeti i do krajnjih fine-sa razrediti sve ono što bi moglo pripomoći da postavljene izložbe posjeti, obiđe i vidi što veći broj posjetilaca.

Na temelju usvojenog plana i programa, a koji su u najdubljem smislu riječi rezultat rada organizatora kulturne djelatnosti, u samom muzeju vrši se sistematska priprema i odabiranje tematskog izložbenog materijala. Tehničko osoblje kroz to vrijeme priprema potrebne stalke, panoe, dekoraciju, osvjetljenje i ostalo, prema uvjetima mjesta gdje se izložba ima postaviti. Na taj se način cjelokupna izložba kompletno pripremi u samom muzeju. Neposredno pred otvaranje izložba se preveze u radni kolektiv ili ustanovu i postavi u predviđeni izložbeni prostor, društvene prostorije, restoran ili hodnike.

Organiziranje takvih pokretnih izložbi, koje su također jedno od ogledala i vidnih obilježja načina rada i djelovanja muzeja, rezultat je međusobne suradnje svih angažiranih, pod stručnim vodstvom i nadzorom kustosa i specijaliste Povijesnog muzeja Hrvatske.

Za vrijeme izložbe posjetiocima su, za sva potrebna tumačenja i obavještenja, na raspolaganju radnici PMH, organizator kulturne djelatnosti ili muzejski pedagog.

Preko pokretnih izložbi dosada su obrađene i široj publici prikazane teme:

- "Iz dnevnog života",
- "Mode naših baka",
- "Staro oružje na motki",
- "Ljudi i običaji prošlog stoljeća" i
- "Historijsko slikarstvo u Hrvatskoj".

Ostvarenjem pokretnih izložbi PMH je dobio veliku prostornu i djelotvornu širinu i nove, gotovo nesagledive mogućnosti. Vjerujemo da će nas rezimiranje i detaljnije analize dosada postignutih rezultata uputiti da svoj rad i ulaganja u tom pravcu u budućnosti vidno pojačamo i za nj tražimo materijalnu potporu društva.

Kao poseban oblik rada s odraslima i omladinom i kao vid posjećivanja muzeja u večernje sate, već se sedmu godinu održavaju "Večeri Povijesnog muzeja Hrvatske".

Pri sastavljanju repertoara i programa tih večeri posebno se nastoji da budu zastupljena djela iz muzike i poezije koja će se uklapati u program izložbi tako da posjetioци za vrijeme pauze mogu pod stručnim vodstvom dežurnog kustosa razgledati izložbu. Iskustvo pokazuje da publika vrlo dobro prihvaća "Večeri Povijesnog muzeja Hrvatske" s večernjim posjetima izložbi.

Slično kao i "Mlade prijatelje Povijesnog muzeja Hrvatske", RMH je organizirao i odrasle koji su također prikupljanjem žigova muzejskih izložbi i iskaznicama i darovima stimulirani da redovito prete izložbenu muzejsku djelatnost.

Privilegij je "Prijatelja Povijesnog muzeja Hrvatske" da su pozivani na sva otvorenja, na predavanja koja se održavaju uz izložbe, na "Večeri Povijesnog muzeja Hrvatske", te na izlete u povijesna mjesta koji se specijalno za njih organiziraju.

Kao primjer navodimo da smo s "Prijateljima Povijesnog muzeja Hrvatske" obišli Gradišće (Austrija) i posjetili izložbu o Gradišćanskim Hrvatima u Željeznom.

U nekoliko navrata, prema podnijetim prijavama i interesu, "Prijatelji Povijesnog muzeja Hrvatske" sudjelovali su u organiziranim izletima "Tragom Seljačke bune" pa su posjetili hrvatska i slovenska mjesta gdje su se vodile poznate povijesne bitke. Izleti "Tragom Seljačke bune" organizirani su u vrijeme trajanja izložbe "Seljačka buna 1573" u RMH.

U sklopu ciklusa izložbi "Hrvatski krajevi i gradovi u prošlosti", u vrijeme održavanja tematske izložbe o srednjovjekovnom Garić-gradu u Moslavini organiziran je izlet i obilazak povijesnih mjesta Moslavine sa završetkom u Garić-gradu.

Takvi se izleti obično priređuju uz tematske izložbe, na temelju izraženih želje i interesa kao i tematske materije koju se izletom i obilaskom želi obraditi. Pod rukovodstvom kustosa izrađuju se stručna tumačenja i objašnjenja s kratkim podacima o mjestima i objektima koje se posjećuje i značajnim povijesnim događajima što su s njima vezani u minuloj prošlosti.

Z a k l j u č a k

Uzmemo li da su muzejske izložbe u prvom redu namijenjene školama, da su muzeji na svoj način prošireni kabineti određenih struka znanstveno postavljeni kakve pojedine škola ne može imati, pa to usporedimo s dosadašnjim posjetima, možemo

slobodno konstatirati da se škole ovom kultunom djelatnošću ne koriste onoliko koliko bi mogle i morale.

Istina je, školski propisi predviđaju posjete muzejima kao obavezu, nove nastavne metode zahtijevaju da se sama nastava služi rezultatima muzejskog rada, ali zbog nedovoljne usklađenosti i dijelom preobimnog nastavnog programa veće iskorištavanje danas plodnog i već bogatog muzejskog rada iz subjektivnih razloga izostaje.

Svakako, jedna posjeta muzeju znači nešto, ali to ipak nije plansko korištenje onim naučnim rezultatima koje muzejske ustanove ili slobodno možemo istaći, Povijesni muzej Hrvatske može staviti na raspoloženje školama, ustanovama, radnim ljudima i ostaloj najširoj publici uopće.

Iako u svom redu i djelovanju nailazimo na niz često i nepredvidivih teškoća, Povijesni muzej Hrvatske nastoji što više popularizirati i među najšire slojeve školske omladine, radnika, seljaka i građana prenijeti saznanje o našoj prošlosti, našoj kulturnoj i historijskoj ulozi i vrijednosti.

U popularizaciji i širenju muzejske kulture u radu PMH, posebno se vodi računa o načinu rješavanja pitanja "što našem čovjeku treba i kako mu to dati" a da sve to bude u skladu s našim pozitivnim društvenim kretanjima.